

Gondolatok hivatalos erdészeti statisztikai szolgálatunk átszervezéséhez

Írta: Dr. Földváry László.

Mai formájában hivatalos és magán erdészeti statisztikánk nem elégíti ki a vele szemben támasztott mind fokozottabb követelményeket. A feltett kérdésekre számos esetben csak hézagos feleletet ad és még többször megesik, hogy választát, — nemritkán legelsősorban fontos kérdésekben, — teljességgel nélkülözni vagyunk kénytelenek.

Hogy miben állnak hézagai és hogy vállalai hol nem tudják tartani a tudomány, a közigazgatás, a törvényhozás, a kormányzat s a népesség összessége által rábízott terheket, — erre a kérdésre később fogjuk megadni a feleletet, amikor az orvoslás módzatait is minjárt szemügyre vehetjük.

Elég itt egyelőre annyit megállapítani, hogy az átszervezés szükségessége fennáll és hogy ez az átalakítás sürgős, hogy immár nem késlekedhetünk vele.

Könnyen lehet, hogy erdőgazdaságpolitikánk a való állapot nemismerése miatt, máskor pedig, mert a helyzetet rosszul fogja fel, a kielégítő statisztika híján bekötött szemével téves megállapításokra ragadtatja magát s ezzel legjobb szándéka mellett is, kormányzatunkat soha többé helyre nem hozható, vagy csak súlyos áldozatok árán jóvátehető, helytelen intézkedésekre készíti.

De, ha ez a veszély állandóan nem is kísértene, nyugodt lélekkel akkor sem vállalhatjuk azt, hogy az erdészeti statisztika kiépítése tekintetében felhasználatlanul hagyjuk peregni az éveket.

Erdész szakközönségünk előtt erről vitázni fölösleges. Magáévá tette ezt a felfogást a m. kir. földművelésügyi miniszter úr is akkor, amikor a múlt gazdasági évben eszközölt fatermelési felvételeket előkészítő körrendeletében bejelentette a hivatalos erdészeti statisztika revízióját.

Annál inkább kell meggyőznünk az erdészeti statisztika fejlesztésének szükségessége tekintetben hivatásos statisztikusaink nemes gárdáját, akik között eléggé elterjedt vélemény, melynek nyomtatásban is többször kifejezést adtak az, hogy a trianoni

megcsonkítás óta erdőségeink oly kis kiterjedésűek s hogy mai mardék erdőgazdaságunk annyira csekély jelentőségű Magyarország közgazdaságában, hogy bármennyire hiányos a róla készülő statisztika, jobban kiépiteni azt nem érdemes.

Ha a fejlettebb erdészeti statisztika szükségessége tekintetében már felhozott, döntő jelentőségű érvekre nem is gondolunk, s ha még azt sem vesszük figyelembe, hogy minden tudomány fejlődik és minden tudományt fejleszteni kell; ha szakunk jelentéktelenségében gyökerező véleménnyel kívánunk egyedül szembe szállni, érveink fegyvertára még mindig elegendő védő páncélal rendelkezik.

A megmaradt kétmilió kat. hold erdő, ha már nem is tizenkét millió, mint amennyi volt, jóval nagyobb érték annál, amennyit tüzetes, a mainál nagyobbarányú statisztikai megfigyelés alá vonni fölösleges. Ha ez az erdő Belgiumban lenne, annak földjét 38%-ig borítaná és, ha Hollandiában, a művelési ágak szerint való megosztásban ott is 34%-ot jelentene. Dánia, Észtország, Svájc, mindmegannyi önálló állam s nem is az európai állam legkisebbjei, mégis, ezek sem nyújtóztak egész területükben 3—4-szeresnél nagyobbra annál, amekkora Csonkamagyarország erdőségeinek területe.

De maradjunk itthon mértékeinkkel, bizonyára úgy sem valunk szégyent. Erdőségeink Magyarországot ékesítő királyi koronájából bár csak némi töredék, néhány részlet maradt, ez a kifosztás utáni mostoha örökség még mindig annyi, mint Csonkamagyarország szántóföldjének $\frac{1}{5}$ -e és annyi továbbá, hogy a művelési ágaknak kiterjedés szerint rendezett sorában az erdő a szántóföldek után közvetlenül helyezkedve el, a második helyen áll.

Erdőségeinket igaz, nagyobb arányban veszítettük el, mint amekkora veszteség legtöbb más javunkban mutatkozik, de Csonkamagyarország közgazdasága — letagadhatatlan — Nagymagyarországhoz viszonyítva minden téren kisebb értékekkel, szűkebb terjedelemmel beérni kénytelen. Még sem kívánja senki, hogy statisztikai szolgálatunkat általában zsugorítsuk össze, vagy legalább is, hogy a régi kereteken túl ne fejlesszük tovább.

Erdőségünk és erdőgazdaságunk régihez viszonyított szűkebb

terjedelme s kisebb méretei miatt ma sokkal könnyebb statisztikai anyag, mint volt valamikor és statisztikai vizsgálat céljára jóval kevesebb fáradsággal, hasonlíthatatlanul egyszerűbb és olcsóbb eszközökkel megfogható.

Éppen az egyszerűbb eszközök lehetősége miatt fokozott felelősség nehezedne reánk, ha ezeket a kéznél fekvő módszereket igénybe venni elmulasztanánk.

Ha azt is figyelembe vesszük, hogy régi erdőségeink nem kis részükben használaton kívül feküdtek és a Kárpátokban számos vidéken nagykiterjedésű erdőrengetegekkel rendelkezünk anélkül, hogy értékükhöz mért hasznukat láttuk volna, míg megmaradt erdőségeink toronymagasra növekedtek jelentőségben számunkra éppen, mivel erdőben szükségét szenvedünk, annál inkább fontos tüzetesebben megvizsgálunk ezt a keveset, ezt a gyengébb teljesítőképességű maradékot, hogy pontosan tudjuk: mennyit kívánhatunk tőle, mit préselhetünk ki belőle úgy, hogy jusson is, maradjon is és ne kerüljünk egyszer abba a szomorú beismerésbe, hogy bárcsak takarékosabban gazdálkodtunk volna vele, amíg lehetett, vagy talán: hogy közgazdaságunk érdekében jobban is kihasználhattuk volna az abban rejlő értékeket.

De nem csupán hasznos és célszerű és még nem is egyedül „csak” fontos és nélkülözhetetlen számunkra hivatalos erdészeti statisztikánk hiányait kijavítani, hanem ez, — ha nem akarunk lemaradni a kultúrállamok versenyében, — egyszersmind kötelességünk is.

Az 1928. évben tartott genfi nemzetközi gazdaságstatisztikai értekezleten nemzetközi egyezményt hoztak, melyet csaknem valamennyi állam, köztük Magyarország is elfogadott és aláírt s ennek bennünket érdeklő pontjai a következők:

„1. cikk. A Magas Szerződő Felek kötelezik magukat, hogy a megállapodásszerű időközökben az alábbi 2. cikkben megjelölt statisztikai kategóriákra vonatkozó adatokat összeállítják és közzéteszik.” Majd „2. cikk. A megelőző cikkben említett statisztikai kategóriák a következők:” és ugyanitt a III. fejezet D. pontja alatt: „Azokban az országokban, melyekben a fatermelés gazdasági jelentőséggel bír, az erdőszetre, mint gazdasági forrásra vonatkozó időszaki felvétel,

mely az erdőterületeket tünteti fel, kimutatva a lehetőség szerint a lábon álló famennyiséget m^3 -enkint, valamint az évi növedéket és használatokat. Amennyiben lehetséges, kívánatos volna a különböző fánemek közt is különbséget tenni."

Kis tanulmányom ennek és más szükséges erdészeti statisztikai felvételnek végrehajtásához kíván hozzájárulást nyújtani. Célja ezúttal csak a vezérelvek sebtiben való vázolása, csak mintegy elősorolása azoknak a legfőbb principiumoknak, melyeknek elsősorban kell majd irányadóknak lenni előttünk, amikor erdészeti statisztikáinknak szilárd alapokat kívánunk rakni.

Az első kérdés, hogy meddig terjedjen az erdészeti statisztika; hogy mi legyen a feladatköre és, hogy hol legyenek a határai?

Az erdészeti statisztika a statisztika rendszerében először is a *területi statisztikából* veszi ki részét. Az erdők kiterjedésének és területi megoszlásának ismerete elsőrangú érdekekkel bír.

A *termelési statisztikából* már két helyet is juttat magának: az erdőgazdaságoknak, mint őstermelő üzemeknek vizsgálata talán legfontosabb parcellája az erdészeti statisztikának s itt nem mulasztható el a mezőgazdasági, vagy legelőgazdasági üzemekhez tartozó erdőségeknek, vagy esetleg csak faállományoknak, fasoroknak, fatermést szolgáltató facsoportoknak statisztikai vizsgálata sem; másrészt azonban ugyancsak jelentős a fafeldolgozó ipari vállalatoknak erdészeti szempontból való statisztikai megvilágítása is.

A *forgalmi statisztika* minden ízében ad nekünk erdészeti jelentőségű anyagot. A fakereskedelmi vállalatok statisztikája, üzemének vizsgálata és eltartottjai, kiterjedve ennek az anyagnak összes kapcsolatos mellékhatásaira; a külkereskedelmi forgalom adatai, valamint az erdőgazdasági és faipari termények és termékek belforgalma és ezek árstatisztikája, az erdőbirtok áralakulása s nemkevésbé az erdőbirtokforgalom változása is az erdészeti statisztika körébe tartozik.

A *jövedelemeloszlás* és az ezzel szoros kapcsolatot fenntartó *fogyasztás statisztikája* akkor erdészeti statisztika is egyszersmind, amikor az erdőbirtok jövedelmezőségével foglalkozik, amikor az erdő eltartottjainak (tulajdonos, alkalmazottak, munkások) keresményét kutatja és amikor a fafogyasztás változá-

sait és ennek az általános fogyasztásban vitt szerepét veszi megfigyelés alá.

Az erdészeti statisztikának saját körén belül foglalkoznia kell a *szellemi élet statisztikájával* is. Főiskolájának és szakiskoláinak, kísérleti intézményeinek, társadalmi egyesületeinek, folyóiratainak és szakirodalmának statisztikája, továbbá az erdészeti alkalmazottak szakképzettségének kutatása nem megvetendő eredményeket deríthet fel, meghálálva ezzel a ráfordított időt s fáradságot.

De éppen így az *erkölcsi élet statisztikájában*, vagy inkább mondjuk: a büntető statisztikában is lelhetünk számunkra kincseket rejtegető anyagot: az erdei kihágások és, bár nem egészen ide tartozik, rokon-erdőrendészeti áthágások adathalmazát.

Mindezek az erdő oldaláról nézve mint erdőkárosítások jönnek tekintetbe s mint ilyenek további szoros rokonságot tartanak fenn az erdőnek másnemű károsodásaival: az időjárás okozta elemi károkkal és az emberen kívüli élő világ károsításaival. Ezek a jelenségek statisztikai megfigyelésre szintén kiválóan alkalmasak és statisztikailag a termelési statisztika keretében könnyen és jól megfoghatók. Véleményem szerint azonban az erdőkárok statisztikája a termelési statisztikától függetlenül, tehát az üzemegységekre, mint alapra való helyezkedés elmellőzésével, az erdészeti statisztikának egészen önálló ágazataként is kifejleszthető.

A *társadalmi osztályok és a szociális statisztika terepén* ott található a faipari munkásság helyzete, munkaviszonyai, munkakínálatának alakulása, szakszervezetei, bérviszonyai és bérharcai, ugyanígy az erdei munkásság viszonyai és helyzete, az erdő bűnössége a hivatási balesetek szaporításában, az erdős vidékek lakosságának helyzete, mind-megannyi olyan jelenségek, melyeknek statisztikai megfejtése az erdészeti tudományokat is többé-kevésbé előbbre viszi.

Végül az *állami és autonóm élet statisztikája*, mint Buday László statisztikai rendszerének utolsó csoportja, szintén nem mostohagyermek az erdészeti statisztikai kutató lehetőségek nyújtásában. Az állami, községi és birtokossági erdőgazdasági üzemek adatai és helyük az állami, községi és birtokossági háztartásban; az adózó erdő statisztikája; a favám szerepe az állam-

háztartásban és közgazdaságban s végül az állami erdészeti köz-igazgatás statisztikai képe együtt az erdészeti statisztikának is egyik csoportját alkotja.

Hivatalos erdészeti statisztikai szolgálatunknak nem lehet célja, de ereje sem lenne, hogy a felsorakoztatott nagy munkaterületeket egészében kisajátítsa magának.

Azoknak egyikét-másikat már naggyá növelte hivatalos statisztikai szolgálatunknak különböző más osztálya, csoportja, vagy a magánstatisztikusok kutató gárdája szervezte már meg azt.

Azonban az erdészeti vonatkozású életjelenségeknek más statisztikai vizsgálódások során még birtokba nem vett tartományai sem lehetnek hivatalos erdészeti statisztikai szolgálatunknak teljes egészében munkaterületei. A hivatalos statisztikai szolgálat főjellemé, hogy nem merülhet bele a részletkérdések kutatásába; az igazán komplikált kutatómunkát igénylő feladatok nem neki valók. Nem jelenti ez a magánstatisztika mellett inferiálisabb helyzetét, mert viszont a nagyarányú statisztikai munkát, a nagy megszervezést kívánó, egész országra kiterjedő tömegfelvételeket csak a hivatalos statisztikai szolgálat tudhatja megvalósítani. Mindez nem az egyiknek, vagy másinak kisebb jelentőségére, hanem csak az alaptermészetben rejlő különbözősége vall.

Munkamegosztásra van tehát szükség az erdészeti statisztika művelőinek két tábora, a hivatalos- és magánerdészeti statisztika között s mindegyik ám művelje azt, melyre leginkább hivatott. Ezt így könnyű megállapítani, annál nehezebb azonban megvonni a határt. A két munkaterület élesen nem különül el egymástól, a határon levő parcellák megmunkálására mindkét statisztikai szolgálat egyaránt alkalmas lehet.

A kérdést a pénzügyi lehetőségek fogják eldönteni.

A hivatalos erdészeti statisztikai szolgálat csak addig terjeszkedhetik, ameddig erre megfelelő anyagi fedezetet talál.

Egyelőre meg kell elégednünk azzal, hogy a legszükségesebb felvételeket és vizsgálatokat végezhesse el; az állam mai pénzügyi helyzetét tekintve, minden egyéb kísérlet már a tervezés kikötőjéből való kifordulás pillanatában hajótörést szenvedne, hasztalan lenne ilyennel még csak próbálkozni is. Olyan terve-

zetet kell tehát kidolgoznunk, mely semmiféle külön kiadást nem jelent.

Eleve lemondhatunk, miként említettem, a más hivatalos, vagy magánstatisztikai kutatások által már kellőképpen feltárt jelenségek vizsgálatáról, a gazdaságosság alapelve a kettős megfigyelést nem engedi meg.

Nem lehet más célja a hivatalos magyar erdészeti statisztikai szolgálat megszervezőinek, mint az, hogy olyan statisztikai szolgálatot állítsanak aktivitásba, mely közgazdasági életünk s tudományos kutatóink előtt azokat az ajtókat nyitja meg, amelyek az eddig nem ismert erdészeti jelenségek rejtett kamráiba vezetnek el. A már emitt, vagy amott, más-más statisztikai kutatások alkalmával felderített életjelenségekre főlöszleg a hivatalos erdészeti statisztikai szolgálatnak is világító sugárkévét vetíteni, különösen főlöszleges akkor, amikor világító reflektorai oly igen szűken állanak rendelkezésére.

Bátran törölhetjük tehát hivatalos erdészeti statisztikai szolgálatunk jövő munkaköréből az oly kutatásokat, melyek a faiparnak, az erdőgazdasági és faipari termékek külkereskedelmi forgalmának, az erdőbirtokforgalomnak, az erdőgazdasági és faipari termékek áralakulásának, a faipari munkanélküliségnek, munkabéreknek és munkásviszonyoknak, az erdei és faipari munkák hivatási baleseteinek s végül az erdős vidékek népességi viszonyainak statisztikai vizsgálatát tűzik ki célul. Ezekre az iparstatisztika, a külkereskedelmi forgalom statisztikája, a birtokforgalmi statisztika, a nagykereskedelmi és kiskereskedelmi áralakulás statisztikája, a munkapiac statisztikája, a bérstatisztika, a hivatási balesetek statisztikája és a népességi statisztika kellő részletezéssel és megfelelő szakszerűséggel adja meg a választ.

Ahhoz sem kell nagyobb elhatározás, hogy viszont az erdőgazdaságok jövedelmezőségének vizsgálatát, a fafogyasztás statisztikáját, az erdészeti szellemi élet különböző megnyilvánulásainak tömegészlelését, az erdőgazdasági és faipari termények és termékek árstatisztikájának még nem művelt oldalágait, nem kevésbé az erdős vidékek lakosságának és ezek helyzetének statisztikai feltárását, bár ezek még ki nem fejlesztett statisztikai ter-

rénumok, a magánstatisztika mestereinek, mint leghivatottabb művelőknek engedjük át.

Ezeknek a lefaragásoknak következtében már erősen megcsökken hivatalos erdészeti statisztikánk munkaköre.

Feltétlenül beletartozik az erdők területi megoszlásának, az erdőgazdaságok üzemének és termelésének, az erdőbirtokmegoszlásának, az erdőgazdasági bér- és munkásviszonyoknak, az erdei kihágásoknak és erdőrendészeti áthágásoknak, végül az erdőgazdasági alkalmazottaknak statisztikai vizsgálata. Kiterjeszkedhetik a mező- és legelőgazdasági üzemek erdőségeinek, továbbá a fakereskedelmi vállalatoknak statisztikai felvételére is, ezek a munkakörök azonban már nem feltétlen tulajdonai s amennyiben a közeljövőben megvalósulna egy általános mező- és legelőgazdasági üzemi, vagy egy kereskedelmi statisztikai felvétel, elejtheti őket.

A felsorolt erdészeti statisztikai felvételek megszervezésének módozatai egyénenként véve, általános tárgyalásra nem alkalmasak.

Térjünk ezért ki ezuttal csak az általános elvekre, csak a minden felvétel megszervezésénél általában felmerülő kérdésekre. Csak a legfontosabbakra kiterjeszkedően, csak mintegy a kontúrokat rajzolva meg, mert ha másutt áll, itt fokozott mértékben érvényes az a szabály, hogy a részletek legfinomabb árnyalatait nem az előzetes tervezőnek, hanem a megvalósítónak kell megfestenie.

A célt már tudjuk, hogy állandó, folytonos és tervszerűen megszervezett, rendszeres megfigyelésre alapított statisztikát kell a felsorolt munkakörön belül teremtenünk.

Alkalmoszerűen begyűjtött statisztikai adatok nem alkalmasok időbeli és térbeli összehasonlításra, már pedig a számok, ha önmagukban lebegnek a légtérben és csak abszolút értékükben tekinthetjük őket, nem mondanak semmit és teljességgel értéktelenek. Nem szabad feledni, hogy mint minden a földön, a társadalmi tömegeken is a relativitás uralkodik és a statisztikai adatokra éppenséggel nem a számoknak önmagukban vett csodálata, hanem a társadalmi tömegeknek megismerése érdekében van szükségünk.

Statisztikai szolgálatunk ily értelemben vett kiépítésének fő szempontjai legyenek: *az olcsóság és gazdaságosság, az adatszolgáltatók zaklatásának mindenáron való elkerülése s végül a szakszerűség.*

A *gazdaságosságnak* nem a kettős adatgyűjtések gondos elkerülésében kell egyedül megnyilvánulnia, hanem erdészeti statisztikai szolgálatunk minden ténykedése magán kell hogy viselje az arra való törekvés nemes bélyegét. Ne lealacsonyító, a lendület szárnyait kopasztó, törpeségre s kicsinységre kárhoztató bélyeg legyen az, hanem nemes törekvés legyen annak elérésére, hogy a legkevesebb áldozattal a legmaradandóbb, értékben a költségeket messze túlszárnyaló eredményeket érhessünk el.

A gazdaságosság a rendelkezésre álló erők legtükéletesebb felhasználásából áll s végső célja az, hogy olyan arányú és értékű munkát végezzünk, amilyent a körülmények lehetővé tesznek; *az adatszolgáltatók zaklatásának gondos elkerülése* végső fokon ugyanezt célozza, bár az általános közérdek is megkívánja az adatszolgáltatók túlzott és kíméletlen igénybevételétől való tartózkodást. A zaklatásnak a statisztika is súlyos kárát vallja, mert hibás statisztikai felvételektől megbolygatott, a statisztika ellen felfingerelt hangulatban vajjon joggal várhatnánk-e a statisztikai adatszolgáltatóktól olyan értékű vallomásokat, mint nyugodt légkör mellett? Semmi esetre sem.

A *szakszerűség* tökéletes érvényrejuttatása is a siker érdeke. A teljes szakszerűséget két oldalról, két úton kell egyszerre, egyenlő intenzitással s lehetőséghez képest a tökéletes szakszerűség elérhető pólusáig megközelíteni: *az erdészeti és a statisztikai szakszerűség* irányaiól. A kettőnek helyes összeegyeztetése természetesen kétoldali biztos szaktudást tételez fel.

Felállított hármass vezérszempontunk korlátai között most már biztosabb lépésekkel indulhatunk el, hogy az alapelvek lépcsőfokain feljuthassunk célunknak, a hivatalos erdészeti statisztika leghelyesebb szervezete megismerésének magasságába.

Első általános megoldásra váró problémánk az, hogy *melyik intézményünket avassuk a hivatalos erdészeti statisztikai felvételek megszervező és irányító szervezetté.*

A Földművelésügyi Minisztérium erdészeti csoportja és a

Központi Statisztikai Hivatal között lehet választanunk.

Az 1929. évi XIX. t.-c. szerint egész országra kiterjedő statisztikai felvételeket általában csak a Központi Statisztikai Hivatal végezhet s legfeljebb a minisztertanács engedélyezhet ez alól kivételeket. A törvénynek ehhez a rendelkezéséhez ragaszkodnunk kell, szerény véleményem szerint azonban soha sem lesz nélkülözhető semmiféle erdészeti statisztikai felvétel megszervezésénél és lefolytatásánál a Földművelésügyi Minisztérium legteljesebb közreműködése sem. Káros is lenne, ha a magyar erdőgazdaságpolitika letéteményese erdészeti statisztikánk irányításából kivonná magát.

Ez a kérdés nem választható el attól a vele szorosan összefüggő problémától, hogy a statisztikai adatok feldolgozását melyik állami szervezet végezze el? Ennek taglalásánál vissza fogunk térni tehát a szóban levő kérdésre is, nem mulaszthatjuk el azonban már most rámutatni arra, hogy, ha erdészeti statisztikai szolgálatunk központi szervezetének elhelyezésénél nem a Központi Statisztikai Hivatalra, hanem a Földművelésügyi Minisztérium erdészeti csoportjára esne a választás, amely mellett éppen úgy lehetne, bár talán szerényebb érveket felsorakoztatni, miként ama másik megoldás mellett is, akkor ennek, véleményem szerint, a statisztikai törvény idézett rendelkezése nem jelentene komolyabb elvi akadályt.

A nagyobb szabású előkészítést igénylő, hosszabb időközönként végrehajtott álló statisztikai felvételek kivételével a statisztikai munkának számos ágazatát végzik a Központi Statisztikai Hivatalon kívül, természetesen a Központi Statisztikai Hivatal és az Országos Statisztikai Tanács törvényben biztosított állandó ellenőrzési jogának épségben tartása mellett.

Ilyen módon — a Földművelésügyi Minisztérium kebelében — az erdészeti statisztikai szolgálat is meg volna szervezhető.

Elsősorban kell tehát törekednünk a Központi Statisztikai Hivatalban való központosításra, ha azonban ez akadályokba ütközik, a Földművelésügyi Minisztérium hivatalos erdészeti statisztikai szolgálatunknak még mindig meleg — életképes erdészeti statisztika nevelésére alkalmas — fészket rakhatunk.

Másik kérdésünk, hogy, *kik legyenek az adatszolgáltatók és kikből álljon az adatgyűjtőknek szervezete?*

Ezt a kérdést már nem lehet olyan általánosságban eldönteni, mint az előbbi, mert mindegyik statisztikai ágazatunknak merőben mások ebbeli követelményei. Csak a fő irányadó elveket lehet itt előre megállapítanunk s erdészeti statisztikánk egyes ágazatainak részletes tárgyalása során mindig vissza kell térnünk erre a kérdésre a végleges döntés eszközzése végett.

Általános statisztikai alapelv, hogy az legyen az adatszolgáltató, aki a jelenséghez legközelebb áll, aki azt a legjobban ismerheti.

Az erdőgazdaságnak legközvetlenebb ismerője az, ki üzemét irányítja, ki a vezető erdőgazda szerepét tölti be: legyen az akár maga a tulajdonos, akár erdőtisztje. Ha tehát mindenkor az erdőgazda volna állítható az oly erdészeti statisztikai felvételek fókuszába, melyek az erdőgazdaságok üzemét figyelik meg, akkor lenne erdészeti statisztikai szolgálatunk legtökéletesebben kiépítve.

Sajnos, ennek gyakran áthághatatlan akadálya van: a szükséges szakismeretek hiánya, sőt igen számos esetben a fejlettebb statisztikai észleléshez és adatszolgáltatáshoz alkalmatlanná tevő alacsonyabb műveltségi színvonal. A kisgazdától erdőgazdaságára, vagy mezőgazdasági üzemét kiegészítő erdejére vonatkozó komplikáltabb statisztikai adatokat hiába várnánk néhány dicséretreméltó kivételtől eltekintve és amikor egyedül a tömegészlelés módszeréhez lehet folyamodnunk, sajnos, a kivételek nem elegendők ahhoz, hogy felvételünk épületét ezeknek bár szilárd alapjaira építsük fel.

Az erdőtisztet nem tartó középbirtokos sem rendelkezik azonban általánosságban akkora erdészeti szakismerettel, ha egyébként általános társadalmi műveltsége magas fokon áll is, hogy, fatermését kivéve, a legfontosabb szakkérdések tekintetében kielégítő felelettel tudja az erdészeti statisztikust megajándékozni. Az erdészeti statisztikai adatszolgáltatást megfelelő siker reményében csak a hivatásos erdőgazdákra bízhatjuk. Mivel pedig ilyenek csak nagygazdaságok élén állanak, az erdőgazdák statisztikai adatszolgáltatókká való avatásával túlnyomóan csak a nagy erdőgazdaságoknak statisztikai felvételét valósíthatjuk meg. A célszerűen 10—10 évenként végzendő általános erdőgazdasági statisztikai felvételnél más adatszolgálta-

tókról is kell gondoskodnunk: erdőmérnöki szakképzettséggel rendelkező statisztikai ügynökökről.

Számos esetben az állami erdészeti közigazgatás szervei lehetnek az adatszolgáltatók. Elsősorban ott, ahol ők az erdőgazdák: az állami erdőgazdasági birtokokon és az állami kezelésben álló erdőbirtokokra nézve, továbbá más hatáskörükbe tartozó ügyekben, mint például az üzemterv szerint kezelt erdők kiterjedése, a magánbirtokokon engedélyezett fahasználatok mennyisége, az erdei kihágások és erdőrendészeti áthágások alakulása stb. tekintetében.

Semmit sem kell úgy megfontolnunk, mint azt, hogy melyek legyenek azok a statisztikai adatszolgáltatások, amelyekkel az állami erdészeti közigazgatás szerveit bízjuk meg.

Olyan kérdéseket, mint például a faárak alakulása, a magán fakészletek mennyisége stb. nem lehet sikert remélve az állami közigazgatás szerveinek feladni, mert ezeket azok nem ismerhetik jobban, mint maga a kérdező. Az állami közigazgatás szerveiből az ilyen természetű kérdések kiölik a statisztika mindenekfölötti pontosságának érzését, rászoktatják a könnyen leírt adatok szolgáltatására, mindennemű más statisztikai adatgyűjtés végrehajtásánál is felületessé nevelik és a statisztika jelentőségének alábecsülését váltják ki belőlük.* Ezeket és más hasonló jelenségeket egészen más oldalról kell a statisztika megfigyeléseinek tárgyává tenni, nem a közigazgatás oldaláról. A faárak alakulásának vizsgálata maga egyike a legkomplikáltabb statisztikai problémáknak, melyet nem lehet annyira leegyszerűsíteni, hogy a közigazgatás adhasson rá feleletet. Megoldása egyébként is kívül esik a hivatalos statisztikai szolgálat szorosan vett munkaprogramján.

Az állami kezelésben levő erdőbirtokok valóságos statisztikai adatainak is rendkívül nehéz több esetben nyomára jönni. Tudjuk, hogy az állami kezelés az erdőgazdasági teendők szá-

* Részletesen erről a kérdésről lásd Buday László: „A statisztika elmélete és története” c. művét (Német József, Budapest, kiadása, 1923), IV+220. oldal, továbbá „Statisztika és közigazgatás” c. értekezését (Közgazdasági Szemle, 1912. évf. 750—767. oldalon). Hasonló megállapításokat tesz dr. Laky Dezső: „Községi adminisztráció és községi háztartás a statisztika mérlegén” c. értekezésében (Közp. Szemle, 1914. évf. 14—31. oldalakon).

mos részére, így a fahasználatok foganatosítására, az erdei termények értékesítésére, a vagyon és jövedelemkezelésre nem terjed ki. Az arra vonatkozó adatokat az erdőhivatalok nem szolgáltatathatják és a kezelt erdőbirtokok tulajdonosaitól feljegyzések hiánya miatt általában be sem szerezhetik. Az üzemtervek nyilvántartásainak vezetése is a kijelöléseknél lábon végzett fa-tömegbecslések alapján történik emiatt s a valóban kitermelt famennyiségek és választékok az üzemtervek nyilvántartásaiba soha sem kerülhetnek bele. Az állami kezelésben levő erdők legjelentősebb statisztikai adatai tehát az ellen soha sem őrzött becslések labilis talajára vannak felépítve.

Hivatalos erdészeti statisztikai adatszolgáltatásunk revíziójánál, véleményem szerint, első teendőnk legyen tehát, hogy alapos rostálást végezzünk az erdészeti közigazgatás külső szervei által gyűjteni rendelt statisztikai adatok között. Még az úgynevezett „tájékoztató” adatok nyerése céljából sem célszerű pontosan meg nem válaszolható kérdések feltételéhez folyamodni.

Az erdészeti közigazgatás szerveitől ma gyűjtött statisztikai adatok sorainak megtizedelése ezeknek a szerveknek munkával túlterheltsége miatt is szükséges és el nem odázható.

Most megoldásra az a kérdés következik a sorban, hogy a *statisztikai feldolgozás* fáradságos és mély statisztikai tudást igénylő munkáját melyik állami szerv végezze el? Három olyan állami szervezet áll rendelkezésre, melynek megbízatása szóba jöhetne: az állami erdészeti közigazgatás külső szervei, úgymint az erdőigazgatóságok erdőfelügyelőikkel, meg az erdőhivatalok, másrészt a Földművelésügyi Minisztérium erdészeti csoportja s harmadiknak pedig a Központi Statisztikai Hivatal.

Máig ezt a munkát a m. kir. erdőhivatalok és a m. kir. erdőigazgatóságok végezték el, a két év óta lefolytatott általános fatermelési statisztikai felvételt kivéve, melyet a Központi Statisztikai Hivatal dolgozott fel.

Az erdőhivatalok sorakoztatták a Földművelésügyi Minisztérium-tervezte lajstromok rovataiba sokszor végnélküli adathalmazait, hogy az így nyert számoszlopokat összegezzék és látszólag a kész eredményeket terjesszék fel az országos fórum elé, amelynek teendője immár csak annyiból állott, — elméletileg

— hogy a hat, újabban öt erdőigazgatóság végösszegét országos összeggé foglalja össze.

A statisztika tudománya ma már túljutott a feldolgozásnak ezen a decentralizált módszerén s a statisztika legnagyobb szabású felvételei: a népszámlálások közül az első magyar népszámlálás, az 1869-i volt egyszersmind az utolsó is azok sorában, melyeket ezzel a módszerrel dolgoztak fel. Mondhatnók úgy is egészen bátran, hogy ez a módszer a statisztika szolgálatában már az első kísérletnél súlyos kudarcot vallott és örökre el is kellett temetni azt.

Bár az erdészeti statisztikai szolgálat tennivalói a népszámlálásoknál jóval kisebb arányúak s a feldolgozásnál alkalmazott személyzet, az állami erdőmérnökök tiszti gárdája magas színvonalú és — mint kik a Földművelésügyi miniszternek közvetlenül alá vannak rendelve — hasonlíthatatlanul inkább kézben tartható és ellenőrizhető, mint az 1869-i népszámlálás feldolgozói: a községi jegyzők voltak, ennél fogva a decentralizált feldolgozás módszerének számos hibája, bár minden bizonnyal kisebb élénkséggel és kevesebb bajt okozóan jelentkezik, mint amott tünt elő, mégis, ezek a hibák oly jelentősek és annyira rontják a statisztika eredményességét, hogy lehetetlen napi-rendre térni felettük és szerény véleményem szerint feltétlenül le kell térnünk erdészeti statisztikánknak erről az útvjáról.

A decentralizált feldolgozás egyik hibája, hogy nem szakszerűen történik, hogy nem mesterei a statisztikai feldolgozás művészetének azok, akik arcuk verejtékével azt végezni kényszerülnek. Aminthogy nem is lehet kívánni tőlük, hogy szakismereteiktől oly messzeeső statisztikából a legmagasabb fokig specializálják magukat.

Központosított feldolgozás esetén a feldolgozó központban, — legyen az a Földművelésügyi Minisztérium, vagy a Központi Statisztikai Hivatal, — statisztikus szakember állítható munkába.

A felvétel megtervezése, az utasításban minden előfordulható körülménynek előre való meglátása s preventív intézkedés minden lehetséges hiba elkerülésére éppen úgy, mint a feldolgozásnál a begyűlt anyagnak 100%-ig való kiaknázása mind oly feladat, mely speciális szaktudást tételez fel.

A decentralizált feldolgozás másik hátránya, hogy az összeadás hibái sohasem küszöbölhetők ki belőle teljesen. Nagy tömegben, decentralizált munka esetén mindig akadnak hibás összegezesek s ezek kikeresése, mivel a központ sohasem tudhatja, hogy melyik összeadás van hibával terhelve, csak az anyagnak a központban újból való leösszegezésével történhetik. Ez már megkétszerezi a ráfordított munkát, a valóságban azonban még inkább megsokszorozza, mert nem szabad elfelejteni, hogy egy hibás összevonás kijavítása a hibák megkeresése által mindig nagyobb munkát igényel az egyes adatok láncszerű összekapcsolódása folytán, mint az egésznek újból való összeállítás.

További súlyos gyengéje a decentralizált statisztikai feldolgozásnak, hogy az anyagot általa nem lehet a szükséges mértékig hasznosítani, nincs mód azt kellően kimeríteni, mert csak az oly összevonások történnek meg benne, melyekre a központban előre megtervezet táblázat rovatot nyitott. Éppen a legjelentősebb statisztikai eredményeket adó kombinatív feldolgozás marad el ilyenkor.

A centralizált feldolgozás nemcsak az arra legalkalmasabb szakember munkábaállítása által nyújt biztosítékot a hibák lehető kiküszöbölésére, hanem azáltal is, hogy az egész anyag egy kézbe fut össze s ez a kéz az anyagban szerzett legszélesebbkörű ismerete, áttekintése folytán a legnagyobb gyakorlatot szerzi meg arra, hogy az előforduló hibákat észrevegye. Ezzel már a statisztikai feldolgozást megelőző és egész menetében is árnyékként nyomon kísérő revízió gondolatára tértünk át. A centralizált feldolgozás bevezetésével nem egyedül a *feldolgozások* szokott hibái enyésznek el, hanem a *felvételbe* rágódott hibák is a legnagyobb mértékben jönnek napvilágra. A feldolgozást ilyenkor más végzi el, mint az adatszolgáltatást s mivel a feldolgozó kezén ebben az esetben egész részletességgel végig megy az anyag, teljes mértékben kézben tarthatja azt s amit az adatszolgáltatók nem értettek meg, vagy nem jól fogtak fel, mindaz elébe ütközik, számára az szinte kiabál a sorból.

A legnagyobb arányú hibák a decentralizált feldolgozás alkalmazásakor az anyag egyenetlenségének megmaradásában, sőt fokozódásában nyilvánulnak. A felvételt megelőző, adatszol-

gáltatóknak szóló utasítás homályos kifejezéseinek meg nem értése miatt és a legtökéletesebb utasítás esetén is, az abban levő rendelkezések félremagyarázása következtében a feldolgozásra kész statisztikai anyag nem egyöntetű. Az egyenetlenségek akkor, ha az adatszolgáltató feldolgozó is egyszemélyben, soha többé el nem távolíthatók, vagy csak nehéz munkával küszöbölhetők ki. Ezt tetézi még a feldolgozásban is megnyilvánuló egyenetlenség, egyazon jelenségnek egyik feldolgozó által más rovatba való sorozása, mint a másik által. Mindezek a hibák a statisztikai eredményeket szinte illuzórikussá teszik és ki sem javíthatók, mert gyakran rejtve maradnak.

Ezekhez járul, hogy az összegezés az amúgyis túlterhelt külső erdészeti hatóságoktól hosszadalmasságával sok időt rabol el s nem is lehet rossz néven venni, ha egyhangúságából folyó ellenszenvessége miatt bizonyára vannak, kik igyekeznek mindenáron minél hamarabb túljutni rajt, ami semmiesetre sem lehet az eredmény javára és amellet a munkaerő hallatlan tékozlással jár.

A feldolgozás központosítása ezzel szemben nagyarányú munkaerő-megtakarítást jelent s ez, nem lehet eléggé hangsúlyozni, az állami erdészeti közigazgatás munkával való mai túlhalmozottsága mellett nem a legutolsó érv.

Egyetlen munkерő végezheti el akkor azt, amin ma egy se-regnek kell számos egyéb munkája mellett küzködni; nagy anyag összpontosulva kezében, ezt jól át tudja tekinteni és eljárásában nagy gyakorlatra téve szert, a munka tűzbeszört hóként olvadhat a keze alatt; ha semmiféle feldolgozó instrumentum sem segíthetne neki, maga ez az egyetlen körülmény az átlagosnál 2—3-szor gyorsabb munkára teszi képessé s ha ehhez még meg-gondoljuk azt, hogy ilyenkor a feldolgozást még tovább lehet ra-cionalizálni, hogy a táblázatok, melyeket a külső feldolgozónak roskadásig kell vonalaznia, sokszorosítani van mód és alkalom, hogy egy összeadó- és szorzógépet is munkába lehet állítani, végül, hogy az összedolgozás megteremtése után esetleg a Központi Statisztikai Hivatal feldolgozógépei is igénybe vehetők, különösen a nagyobb szabású felvételek feldolgozása során, bontakozik csak ki igazán előttünk a centralizált feldolgozás hatalmas fölénye a

decentralizált feldolgozás fölött. Mert összegezve a mondottakat: *nincs egyetlen érv, mely ne az erdészeti statisztikai szolgálat központosításának érdekében emelne szót.*

Hogy a centralizálás miképpen valósítható meg, az a körülményektől függ s hozzászólni ehhez a kérdéshez a körülmények tüzetes ismerete nélkül nem tudunk.

Miként már a felvételeket megszervező és irányító szervezet kiépítésének tárgyalásánál említettük, bizonyos, hogy legkönnyebben a Központi Statisztikai Hivatalban lehetne az erdészeti statisztikai szolgálatot központosítani, erdőmérnök-statisztikus szakreferensnek beosztása által. A Földművelésügyi Minisztérium erdészeti csoportjához való központosítás már sokkal több akadályba ütközik, mert a feldolgozás végzésére kellő szervezet nem áll ott rendelkezésre.

Mindkét megoldásnál elengedhetetlen követelmény, hogy az erdészeti statisztika munkása kettős képzettséggel rendelkezzen: erdőmérnökivel és statisztikaival egyaránt. Csak ilyen ember lesz képes a megfigyelés körének helyes megállapítására; csak ez lesz képes a megfigyelések megszervezését, a megfigyelések módjának megválasztását helyes alapokra fektetni. Csak ez fogja tudni az adatgyűjtések eredményeit alapos bírálat alá venni, csak ez fogja tudni az adatgyűjtést megfelelőképpen fejleszteni és így erdészeti statisztikánk anyagát folyton újabb és újabb részletekkel gazdagítani.

De a kettős képesítés még más szempontból is fontos. Már volt alkalmunk rámutatni arra, hogy a statisztikának számos ágazata van, mely az erdészeti statisztikával szoros kapcsolatot tart fenn s amelynek leszűrt eredményeiből az erdészet is meríthet a maga számára hasznos tanulságokat. Ezeket a vonatkozásokat azonban ismét csak az fogja felismerni, az ezeket a vonatkozásokat jellegző statisztikai adatokat ismét csak az fogja tudni kiválasztani, figyelemmel kísérni és az erdészet által is hasznosítható alakban és módon feltüntetni: aki maga is szakképzett erdőtiszt, aki emellett a statisztikai képzettséggel is fel van vértezve és aki állandóan statisztikával foglalkozik, szóval, aki benne él.

Im nagy vonásokban ezzel áttekintettük a hivatalos magyar erdészeti statisztikai szolgálat megszervezésénél megfontolásra

érdemes vezérelveket. Ami még hátra volna: a felvételi módszerek között való választás kérdése, valamint a felvételi időközök, időpontok megállapítása és más ezekhez hasonlatos problémák azok az erdészeti statisztika különböző ágazatainál annyira eltérnek egymástól, hogy általánosító modorban való tárgyalásuk habár egyes szempontokból, az általános módszertani kérdéseknek előre való formába öntése céljából talán célszerű is lenne, alig lehetséges és a felvételek részletes megtervezésénél kell inkább sorra venni őket.
